

Tarımsal SWOT Analizi ve Stratejileri (Bolu İli Örneği)

Faruk ÇETİN^{1*} , İhsan CANAN²

¹Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Seben İzzet Baysal MYO, Bitkisel ve Hayvansal Üretim Bölümü, Bolu

²Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Bahçe Bitkileri Bölümü, Bolu

*Sorumlu Yazar: farukcetin@ibu.edu.tr

Geliş Tarihi: 20.07.2023 Düzeltme Geliş Tarihi: 23.12.2023 Kabul Tarihi: 20.02.2024

ÖZ

İnsanlar yaşamlarını fiziksel ve psikolojik olarak sağlıklı bir şekilde devam ettirebilmek için temel besin ihtiyaçlarına gereksinim duyarlar. Tarım sektörü ihtiyaç duyulan besinlerin karşılanması, istihdam ve nüfus, ithalat ve ihracat, hammadde temini ve sanayideki rolü gibi birçok alanda stratejik konuma sahiptir. Dünyada ve ülkemizde yaşanan covid19 süreci, salgın hastalıklar, bölgesel karışıklıklar ve savaşlar, iklim değişikliği, doğal afetler, enerji ve gıda krizleri gibi sorunlardan dolayı tarım sektörü değerini korumaktadır. Önemli bir yere sahip tarım sektörünün tarihi, durumu ve geleceği konusunda fazlaca bilimsel yöntem ve çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalar arasında SWOT analizi de yer almaktadır. Tarımsal SWOT analizi ülkeler bütününde olduğu gibi bölgesel, yapısal veya içerik olarak farklılık gösterebilmektedir. Yapılan bu araştırma ile Bolu bölgesinin tarımsal durumunun avantaj ve dezavantajlarını güçlü, zayıf, fırsat ve tehdit yönlerini ile ortaya konulması, mevcut durumunun ve farklı fikirlerin değerlendirilmesi sağlanmıştır. Çalışma sonucunda bölgenin tarım sektörüne yön verebileceği düşünülen stratejiler belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Tarım, SWOT, TOWS, Tarım Ekonomisi, Doğal Depolar

Agricultural SWOT Analysis and Strategies (Case Study: Bolu Province)

ABSTRACT

People need basic nutrition to sustain their lives physically and psychologically healthy. The agricultural sector holds a strategic position in many areas such as meeting the demand for necessary nutrients, employment and population, import and export, raw material supply, and its role in the industry. The agricultural sector maintains its value due to various problems such as pandemic diseases, regional conflicts and wars, climate change, natural disasters, energy, and food crises, experienced worldwide and in our country. There are numerous scientific methods and studies on the history, current status, and future of the agricultural sector. SWOT analysis is also included among these studies. Agricultural SWOT analysis may differ regionally, structurally, or in content, as well as at the country level. This study aims to reveal the strengths, weaknesses, opportunities, and threats of the agricultural situation in the Bolu region, and to evaluate the agricultural situation and different ideas for developing strategies. Three strategic topics that will guide agriculture in Bolu are anticipated as Unity, Evaluate Tourism, and Natural Storage-Logistics and Marketing.

Key words: Agriculture, SWOT, TOWS, Agricultural Economics, Natural Warehouses

GİRİŞ

Tarım, 2006 yılında yürürlüğe giren tarım kanununda; doğal kaynakların uygun girdiler kullanılarak yapılan her türlü üretim, yetiştirme, işleme ve pazarlama faaliyetleri olarak tanımlanmıştır (Anonim, 2023a). Tarım sektörü ülkeler için beslenmenin yanı sıra işgücü ve istihdam, ithalat ihracat, sanayi sektörüne hammadde temini ve üretilen sanayi ürünlerin girdi olarak kullanılması, milli hasıladaki önemi gibi birçok açıdan stratejik konumdadır (Ataseven, 2016; Bayramoğlu vd., 2014; Doğan vd., 2015). Covid 19 gibi son dönemlerde yaşanan salgın hastalıklar, iklim değişikliği ve etkileri, savaşlar, bölgesel karışıklıklar, gıda krizleri ve diğer sebeplerden dolayı tarım sektörü değerini korumaktadır.

Tarım sektörünün gelişmesinde ve faaliyetlerin sürdürülmesinde uygulanan politikalar, teknoloji kullanımı, sosyoekonomik durum, ar ge çalışmaları, üreticilerin bilgi ve eğitim seviyesi, konum ve bölge içerisindeki yöresel özellikler gibi faktörler önemli bir yere sahiptir. Sektörün mevcut durumunun değerlendirilmesi ile birlikte gelecek planlarının yapılması, farklı düşüncelerin ortaya konulması, uygun çözüm önerilerinin sunulması amacıyla SWOT analizi yardımcı olarak kullanılmaktadır.

SWOT analizi baş harflerinden oluşan güçlü (strength), zayıf (weakness), fırsat (opportunity) ve tehdit (threat) şeklinde ifade edilmektedir. Analiz yapılması planlanan proje ve stratejilerin geliştirilmesi için fayda sağlamaktadır. Yapılan çalışmalar da iç ve dış etkenler dikkate alınarak ortaya konulan güçlü yönler ve fırsatlardan maksimum düzeyde yararlanılarak tehditlerin ve zayıf yönlerin etkisini minimum düzeye indirilmesine imkân sunmaktadır. Ayrıca çalışmalar kapsamında zayıf yönlerin avantaja çevrilmesi, tehditlerin fırsata dönüştürülmesi ve değerlendirilmesi de söz konusudur (Güven, B., Kaygın, E., 2015; Kansız vd., 2008).

Üretim açısından tarım sektörüne özgü bazı temel sorunlar bulunmaktadır. Bunlardan bazıları olan doğal yapıdaki değişimler, iklim değişikliği, uygulanan politikalar, teknik ve yöntemler tarım alanlarının üzerindeki baskının artmasına ve farklı yenilik arayışlarına yol açmaktadır. Tarım alanlarının planlanması, üretim deseni üzerindeki problemlerin giderilmesi, mevcut durumun değerlendirilmesi ve uygun kullanım yöntemlerin önerilmesi açısından bu analiz yönteminden faydalandığı bilinmektedir (Polat, 2022; Taş, 2011).

Tarımsal faaliyetlerin sürdürülebilirliği için yapılan bölgesel çalışmalar durum analizi, sorun ve çözüm önerileri bakımından yetersiz kalabilmektedir. Bu yüzden alt bölge yöreler açısından da analizlerin yapılması önemli bir yere sahiptir. Mardin iline bağlı Midyat ilçesinde yapılan SWOT analizi sayesinde tarımsal üretim kollarından olan bağcılık, sebzeçilik ve küçükbaş hayvancılığın yanı sıra kırsal turizmin geliştirilmesine yönelik durum değerlendirilmesi, yörenin fırsatları ve güçlü yönleri ortaya konulmuştur (Acıbuca ve ark., 2022). Ayrıca birçok tarımsal faaliyetin farklı üretim kollarının yapısı, pazarlanması, gelişimi, durumun ortaya konulması, sistemin başarısı ve gelecek planlanması için farklı bir boyut kazandırmaktadır. İlaveten fırsat tehdit olguları ile güçlü zayıf yönlerin belirlenmesi için başvurulan önemli analiz yöntemidir (Arslan, 2018, Bilgin ve Medeni, 2022; Aygün ve Akbulak, 2017; Sav ve Sayın, 2015).

Dünyada ve ülkemizde artan nüfusun doğrudan ve/veya dolaylı sonuçlarından çevresel sorunlar canlıların ve tarım sektörünün geleceği açısından risk oluşturmaktadır. Günümüzde SWOT analizi; tarım sektörü ile iç içe bulunan turizm çeşitlerinin öneminin anlaşılmasının yanında doğanın korunması, kırsal bölgelerde çevresel, kültürel ve sosyoekonomik açıdan durumun değerlendirilmesi ve geleceği konusunda yardımcı olmaktadır (Akşit Aşık, N. 2016; Çakar vd., 2023; Emir, G., 2012; Ersoy vd., 2018).

Bu çalışmalar bölgelerin kalkınmasına, eksiklerin giderilmesine, projelerin hazırlanmasına ve uygun politikaların yürütülmesine önemli derecede katkı sağlamaktadır. SWOT analizi yörenin tarımsal faaliyetlerine yönelik yapılabildiği gibi ürün bazlı üretime yönelik de yapılabilmektedir. Çay sektörüne yönelik 2008 tarihinde yapılan araştırmada sektörün bugünkü durumunun değerlendirilmesi, geleceğe yönelik kararlara ışık tutması ve karar alıcıların politikalarına katkı sağlaması amacıyla SWOT analizi kullanılmıştır (Kansız vd., 2008). Buna benzer olarak Karaman Divle tulum peyniri hakkında yapılan çalışmada grup tartışma yöntemlerinden yararlanılmış, SWOT analizi ile elde edilen veriler üretim ve pazarlama sorunlarına çözüm önerileri geliştirmesine yardımcı olmuştur (Kan vd., 2010). Çiftçilerle yapılan mülakatlar sonucunda Güneydoğu Anadolu Projesi bölgesi içerisinde yağlı tohumlu bitkiler ve yağ sektörünün devamlılığı ön planda tutulmuş SWOT analizi sayesinde çözüm yolları önerilmiştir (Erbil ve Taş, 2020).

Hayvancılık üretim faaliyetlerinde uygulanan geleneksel yöntemler yerine modern üretim yöntemlerinin kullanılması, teknoloji kullanımının yaygınlaştırılması, maliyeti düşürücü devlet desteklerinin uygulanması ve Tarımsal ve Kırsal Destekleme Kurumu gibi kurumların etkinliğinin artırılmasına ile birlikte büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinin potansiyelinin ortaya konulmasına amacıyla SWOT analizi çalışması yön gösterici olarak BİGA bölgesinde kullanılmıştır (Seki ve Biler, 2016). Ayrıca yapılmış projelerin durumunun değerlendirilmesi etkilerinin ortaya konulması ve başarısının ölçülmesi kapsamında başvurulan analiz yöntemlerinden biridir. Genç çiftçi projesinin başarılı olabilmesi önerilerini içeren çalışma kapsamında Tekirdağ

İlinde hibe desteğinden yararlanan işletme sahiplerine önerilen genç çiftçi kooperatiflerinin temel çerçeveleri için SWOT analizinden yararlanılmıştır (Unakıtan ve Başaran, 2018).

MATERYAL ve METOT

Araştırmanın ana materyalini; Bolu İli yöneticileri (Bolu Valisi, Bolu Milletvekilleri, Bolu Tarım ve Orman İl Müdürü ve Şube Müdürleri, Bolu Belediye Başkanı ve Şube Müdürleri, Seben İlçe Belediye Başkanı, Seben İlçe Tarım ve Orman Müdürü ve Personelleri), Bolu Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Öğretim Üyeleri, Bolu Bağışçılar Vakfı Başkanı, Bolu Federasyon Başkanı, kurumsal ve kırsal kooperatif müdürleri, Bolu Koyun Keçi Yetiştiriciliği Birliği Başkanı, Bolu Damızlık Sığır Yetiştiriciliği Birliği Başkanı, Bolu Arıcılar Birliği Başkanı, Bolu Ziraat Odası Başkanı, küçükbaş ve büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinin yanında bitkisel üretim faaliyetlerinde bulunun üreticiler ile yapılan görüşmeler oluşturmaktadır. Ayrıca çalışmada yardımcı olması amacıyla ulusal ve uluslararası dergi, makale, araştırma, bildiri ve internet gibi kaynaklardan yararlanılmıştır. SWOT analizinin temelini, mantığını, değerlendirilmesini ve ortaya çıkabilecek sorunlar hakkında uzman araştırmacılar ile görüşmeler yapılmıştır.

Verilerin toplanmasında farklı fikirlerin ortaya çıkarılması, mevcut durumun değerlendirilmesi ve bölgenin tarımsal sürdürülebilirliğine destek olması amacıyla yüz yüze görüşme yöntemi tercih edilmiştir. Bolu İli tarımsal SWOT analizi çalışmasına toplamda 142 kişi katılmıştır (Çizelge1). Elde edilen veriler önem sırası ve verilen cevapların yoğunluğuna göre Güçlü Yönler, Zayıf yönler, Fırsatlar ve Tehditler tablolarında verilmiştir. SWOT analizinden stratejiler oluşturmak için Weihrich (1982)'in TFZG (TOWS) analizi kullanılmıştır (Threats (Tehditler), Opportunities (Fırsatlar), Weaknesses (Zayıf Yönler), Strengths (Güçlü Yönler)).

Çizelge 1. Araştırmaya Katılan Bireyler ve Özellikleri

Çalışma Kapsamında Ankete Katılan Kurum ve Özel Kişiler	Kişi / Adet
Bürokrat, Başkan, Yönetici ve Kamu Görevlisi	27
Akademisyen, Araştırmacı	14
Kooperatif, Dernek ve Birlik	29
Üretici	72
Toplam	142

SWOT matrisi; bölgenin tarım sektörünün sahip olduğu olası dış tehditlerin giderilmesi ve fırsatların yararlanılması ile zayıf yönlerinin güçlendirilmesi ve güçlü yönlerinin değerlendirilmesi açısından stratejilerin ortaya konulmasını sağlamaktadır. Durum incelenmesinde ve stratejilerin belirlenmesinde kullanılan matris içeriğinde Çizelge 2’de verildiği gibi:

- Fırsatlardan yararlanma stratejileri: GF stratejileri.
- Tehlikelerden kaçınma stratejileri: GT stratejileri.
- Zayıflıkların azaltılmasıyla yeni fırsatlar yaratma stratejileri: ZF stratejileri.
- Zayıflıkları en aza indirerek tehditlerden kaçınma stratejileri: ZT stratejileri yer almaktadır (Benzaghta vd., 2021)

Çizelge 2. SWOT Matrisi Göstergeleri

Fırsatlar ve Tehditler	Güçlü Yönler	Zayıf Yönler	Dış Faktörler
	GF	ZF	
	GT	ZT	
İç Faktörler			

SWOT analizi durum ve gelecekteki olası sonuçlar hakkında fikir elde etmek için araç olarak kullanılmaktadır. Sektörlerin, bölgelerin, işletmelerin veya kurumların güçlü yönlerini, zayıf yönlerini ve dış faktörler ile etkisinin değerlendirilmesine yardımcı olmaktadır. Ayrıca, mevcut ve gelecek plan arasındaki farklılıklara genel bir bakış açısı kazanılmasına ve mevcut rekabet durumunu analiz edilmesine yarar sağlamaktadır. (Armstrong, 1982; Robinson ve Pearce, 1988).

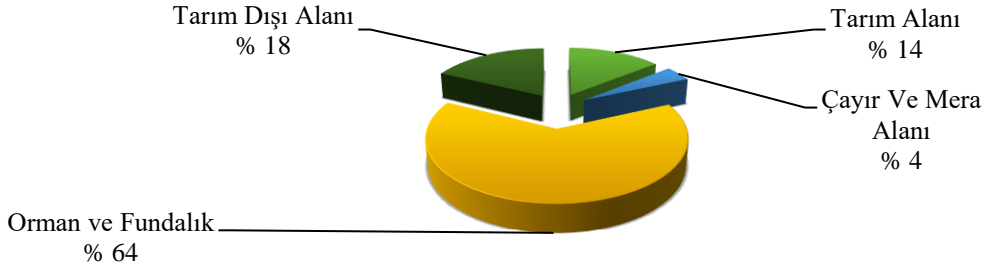
BULGULAR ve TARTIŞMA

Bolu ili Karadeniz Bölgesinin Batı Karadeniz Bölümünde yer almaktadır. İl sınırı uzunluğu 621 km'dir. Konumu itibarıyla batısında Düzce ve Sakarya, güney batısında Bilecik ve Eskişehir, güneyinde Ankara, doğusunda Çankırı, kuzeyinde Zonguldak ve kuzey doğusunda Bartın illeri bulunmaktadır (Anonim,2023b).

Çizelge 3. Bolu İlinin Yerleşim Yapısı

Yüzölçümü	8.323	km ²
Toplam Nüfusu	320.824	Kişi
Köy nüfusu	85.460	Kişi
İlçe /Belde sayısı	9/3	Adet
Belediye sayısı	12	Adet
Mahalle / Köy sayısı	93 / 487	Adet

Bölge nüfusu 320.824 kişidir. Toplam nüfusun % 49,47'si erkekleri, %50, 53'ü kadınları ifade etmektedir. Bolu ilinin yüzölçümü 8.32 km² den oluşmaktadır (Çizelge 3). Toplam alanın içerisinde 532.000 ha alan ile orman arazileri ilk sırada gelmektedir. Geriye kalan 118.130 ha alan tarım arazilerini, 34.551 ha alanı çayır ve meraları, 147.658 ha alan ise tarım dışı arazileri oluşturmaktadır (Şekil1). Arazilerin % 30'u sulu arazi vasfını taşımaktadır (DSİ, Özel İdare, Halk Sulaması). Ekonomik olarak sulanabilir arazi % 46'lık oranı kapsamaktadır (Anonim, 2023c).

Şekil 1. Bolu İlinin Arazi Dağılımı

Çizelge 4. Bolu İlinin Tarımsal Arazilerinin Dağılımı (Anonim, 2023c)

Tarım Alanlarının Dağılımı	Dekar
Tarla Arazisi	946.362
Sebze Arazisi	9.734
Meyvelik Arazi	24.981
Nadas Alanı	200.223
TOPLAM	1.181,300

Bolu İlinin Tarımsal Arazilerinin Dağılımı Çizelge 4'de görülmektedir. Tarım alanlarının büyük çoğunluğunu tarla bitkileri ekim alanları oluşturmaktadır. Bu ürünler sırasıyla; buğday, arpa, yeşil ot, patates, ayçiçeği, dane mısır, çeltik vd. ürünleri içermektedir. Sebze ve meyve üretim alanı açısından değerlendirildiğinde; fındık, elma, ceviz, üzüm, armut, kiraz, domates, marul, enginar, fasulye, ıspanak gibi ürünler ön plana çıkmaktadır. Hayvancılık faaliyetleri göz önüne alındığında bölgede 127.800 adet büyükbaş, 150.132 adet küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Ayrıca 72.280 köy kanatlı hayvan, 24.247 adet kovan ve 35 adet su ürünleri yetiştiriciliği işletmesi yer almaktadır. Ülkemiz ve bölge için kanatlı sektörü önemli bir konuma sahiptir. 2022 yılı içerisinde 285.732.439 adet kanatlı hayvan kesimi yapılmış ve 523.558.204 kg et üretilmiştir. Bunun yanı sıra araştırma bölgesi; 151.624.000 adet yumurta, 2.914.420 kg kırmızı et, 250.000 ton süt, 155 ton bal, 325 ton su ürünleri üretimi ile ülke ekonomisine katkı sağlamıştır. Tarım sektörünün devamlılığı ön planda tutulduğunda tarımsal desteklerin katkısı yüksektir. Bolu ilinde son üretim faaliyetleri döneminde 25.784 işletme sahibi bu desteklerden faydalanmıştır (82.642.163 TL) . Destekler içerisinde en fazla mazot gübre desteğinden yararlanılmıştır. Hayvancılık desteklemelerinden ise 27.070 işletme toplamda 60.561.067 TL gelir elde etmiştir. Tarımsal hayvancılık desteklemelerin büyük oranı çiğ süt desteğini kapsamaktadır (12.330 işletme 27.230.069 TL). Bununla birlikte 227 işletme kırsal kalkınma projelerinden 11.852.126 TL, 2.091 işletme

1.052.500 TL il Özel İdare kapsamlı desteklerden istifade etmiştir. Tarımda ve kırsal bölgelerde sektörünün gelişmesi açısından tarımsal kooperatif ve tarımsal birlikler ön plana çıkmaktadır. Bu kapsamda 186 adet ve 14.032 ortaklı kooperatif türü (Tarımsal Kalkınma, Tarımsal Sulama, Su Ürünleri), 21.091 üye sayısına sahip tarımsal birlikler faaliyetlerini sürdürmektedir (Anonim, 2023c).

Çalışma da elde edilen diğer veriler SWOT analizine göre aşağıda (Güçlü Yönler Zayıf Yönler Fırsatlar ve Tehditler) verilmiştir.

Bolu İli Tarımsal Swot Analiz Sonuçları

Güçlü Yönleri (Avantajlar)

1. Tarım sektörünün gelişmesine ve kalkınması ile doğrudan ve/veya dolaylı olarak katkı sağlayan Bolu; Turizm (kış doğa/ yayla, kırsal, jeotermal vd.) Sektöründe Türkiye'nin sayılı kentlerinden olması
2. Bazı tarımsal üretim kollarının ülkemiz ve bölge için stratejik konuma ve marka değerine sahip olması (beyaz et sektörü, un ve unlu mamulleri, çikolata imalatı, deri ve deri ürünleri)
3. Bitkisel üretim ve hayvansal üretim faaliyetleri için gerekli ve önemli su kaynaklarının bulunması
4. Bölge doğal bitki örtüsü ve endemik bitki çeşitliliği açısından zengin olması
5. Üreticilerin tarımsal faaliyetler açısından tecrübeye sahip olması, bazı tarımsal kooperatifler, dernekler ve tarımsal birlikler ile etkin çalışmaları
6. Üretilen tarımsal ürünlerin tarıma dayalı sanayi içerisinde değerlendirilebilmesi (un ve unlu mamulleri, yem, süt ve süt ürünleri vd.) ve organize sanayi tarafından desteklenmesi
7. Tarımsal üretim ve tarıma dayalı sanayi faaliyetlerinin bölgedeki istihdam payı açısından önemli bir yere sahip olması
8. Yerel ürünlerin merkez ve çevre pazarlarda tercih edilmesi ve pazarlama kolaylığı (Bolu patatesi, mantar çeşitleri, Seben sebze ve meyvesi, çeltik, kızılçık, ıza, asma yaprağı, ahlat, süt ve süt ürünleri vd.)
9. Bolu ili konum olarak vadi içerisinde olmasından dolayı güneş doğumu sabahları geç ve akşamları erken batmaktadır. Don olaylarından dolayı yıl içerisinde sıcaklık değerleri yıllık ortalama 10,5 °C civarında oluşmaktadır. Bu durum tarımsal üretim için bir dezavantaj olsa da hasat sonrası ürün muhafazası ve soğutucu cihazların daha az çalışması için son derece önemlidir.

Zayıf Yönleri (Dezavantajlar)

1. Tarımsal üretim faaliyetlerinin ekonomik değer açısından çeşitliliğin az olması.
2. Tarım arazilerinin parçalı ve küçük aile işletmelerinden oluşması, bölge arazilerinin ormanlık ve fundalık alan payının yüksek olması
3. Bölge ulaşımının sağlanmasında karayollarından farklı alternatifin bulunmaması,
4. Ulaşım bağlantılarının kurulmasında iklim ve yer şekillerinin etkili olması
5. Tarım işletmelerinde geleneksel yapının ve geleneksel tarımsal uygulamaların var olması (kırsal kesimlerde)
6. Kırsalda yaşayan tarım işletmelerinin refah düzeylerinin ve sosyal olanaklarının merkez bölgelerde ikamet edenlere göre düşük olması
7. Çiftçilerin benimsedikleri alışkanlıklarının, üretim modellerinin ve çeşitlerinin değiştirme ihtimallerinin düşük olması (tarımsal yayım faaliyetlerinin yetersizliği), aile işletmelerinin yenilikçi modern bakış açısının yerine geleneksel duygusunun ön planda tutulması
8. Bölge fırsatlarının ve jeotermal enerji kaynaklarının tarımsal faaliyetlerde yeterince kullanılmaması
9. Tarımsal işletmelerin yaş ortalamasının yüksek olması ve aile bireylerinin modern Teknolojik ve pratik üretim faaliyetleri konusunda (bilgi, eğitim vd.) eksiklik yaşaması
10. Üniversite, kamu kurumları, özel sektör, tarımsal kooperatif, tarımsal birlik ve çiftçilerin Ar-Ge çalışmalarında ve proje plan faaliyetlerindeki iletişiminin yetersiz kalması
11. Çalışanların kararınca sahada bulunamaması gerekli bilgi ve tecrübe aktarımının uygulanamaması

Fırsatlar

1. Bolu ili Ankara İstanbul gibi anakent illerinin bağlantısını sağlayan yol güzergâhı üzerinde yer alması, demiryolu havayolu gibi farklı ulaşım hizmetlerinin yapılabilirliği ve projelerinin bulunması
2. Tarımsal işletmelerin bulunduğu bölgelerde orman ve fundalık alanlarda yapılması
3. Gereken faaliyetlerin belirlenen ücret karşılığında yerine getirilmesi ile ek gelir imkânına sahip olunması
4. Zengin bitki örtüsü, orman, mera ve yayla alanlarının imkânı sayesinde küçükbaş ve Büyükbaş hayvancılık, arıcılık, erken geç bitkisel üretim ve kümes hayvanları yetiştiriciliğine fırsat sağlaması
5. Bölgenin büyük bir bölümünün turizm alanı ilan edilmesi (Kartalkaya Kayak Merkezi ile Karacasu Termal Turizm Merkezi arasında kalan yaklaşık 51 bin 450 hektarlık yeşil alan 'Koroğlu Dağı Kültür Ve Turizm Koruma Ve Gelişim Bölgesi' 22.08.2015 tarihli 29453 sayılı resmi gazetede ilan edilmiştir).

6. Bolu ilinin sahip olduğu iklim, toprak ve bitki örtüsü, yetiştiriciliği yapılan ürünlerin sürdürülebilirliğinin sağlanması ve arttırılmasına, farklı ürünlerin ve yeni üretim deseninin (verim ve kalitesi yüksek) planlanmasına elverişli olması
7. Belirlenen bazı bölgelerde parçalı ve küçük arazi yapısına sahip tarım alanlarının Toprak Reformu Genel Müdürlüğü tarafından arazi toplulaştırma çalışmalarına yer verilmesi ve desteklenmesi
8. Süs Bitkileri Yetiştiriciliği Açısından (lale, gül, karanfil vd.) Bolu İlinin Uygun Bir Bölge Olması (Enerji Varlığı, Potansiyeli ve Konumu)
9. Tarımda alternatif enerji varlığının kullanılmasına yönelik istek, girişimlerin artması ve desteklerin çoğaltılması
10. Doğal Depoculuk için oldukça uygun iklime sahip olsa da tarımsal üretimi yetersizdir. Büyük üretici illerdeki kooperatifler ikna edilebilirse kapasite sorunu olmaksızın bütün Bolu ovası doğal depoculuk için kullanılabilir.

Tehditler

1. Kırsalda sosyo ekonomik fırsatların düşük olması, genç nüfusun tarım sektöründen uzaklaşması ve alternatif olarak değerlendirmesi.
2. Tarımsal işletmelerin yaş ortalamasının yükselmesi.
3. İşçi, bakıcı ve faaliyetlerin sürdürülebilirliği açısından gerekli iş gücünün yetersizliği.
4. Yabancı ve göçmen kişilerin tarım sektörü üzerinde söz sahibi olması.
5. Dünyayı ve ülkemizi tehdit eden küresel iklim değişikliğinin bölge üretim deseni, verim kalite, don, yağış rejimi, su kaynakları, bitki örtüsü ve çevre gibi tarım için temel etmenler üzerindeki etkisinin giderek artması
6. Tarımsal işletmelerde; çevre, toprak ve doğa bilincinin yetersiz olması
7. Tarımsal faaliyetlerin devamlılığı için gerekli girdi maliyetlerinin yüksek olması,
8. Pazarlama sorunları, tarımsal piyasanın kısa ve orta süreçlerde değişkenlik dengesizlik göstermesi
9. Tarım arazilerinin amaç dışı kullanımı, imar ve altyapı planları, geleneksel tarım uygulamaları nedeniyle toprak ve su kaynakları üzerindeki baskının artması
10. Bolu ilinin ve çevresinin büyük bölümünün birinci derece deprem bölgesi ve fay hattı olması
11. Tarımsal üretim faaliyetleri üzerinde doğa koşulları hâkimiyetinin yüksek olması
12. Devlet kurum ve kuruluşları, özel sektör ve yerel yönetimlerin tarım sektörüne yönelik desteğinin yetersiz kalması, verimli kullanılamaması

GZFT (SWOT) Analizi Bolu Tarımının güçlü(G) zayıf yönlerini(Z), fırsat(F) ve tehditlerinin(T) anlaşılmasına yardım etmektedir, bu konularla ilgili durum tespiti yapmaktadır. Elde edilen verilerin daha faydalı olabilmesi için mevcut durumdan stratejiler oluşturmak faydalı olacaktır. Bu amaçla Weihrich (1982)'in TFZG (TOWS) analizi kullanılmaktadır (Çizelge5). Aşağıda GZFT verilerinden faydalanılarak oluşturulan TFZG analizinden elde edilen başlıca stratejiler verilmiştir.

Çizelge 5. Weihrich (1982)'in TFZG (TOWS) analizi

	Weaknesses (Zayıf Yönler)	Strengths(Güçlü Yönler)
Threats (Tehditler)	WT	ST
Oppurtunities (Fırsatlar)	WO	SO

Strateji ZT (zayıf yönler güçlendirilerek, tehditlerin bertaraf edilmesi)

1. Z156T12 (Zayıf yön 1, 5 ve 6'yı güçlendirecek, tehdit 1 ve 2'yi önleyecek strateji)

Tüm ilçe veya birkaç köy bazında, kırsalda sosyo-ekonomik faaliyetleri artıracak, genç nüfusu tarıma çekecek, modern üretim, paketleme, pazarlama teknikleri ve sosyal aktiviteler içeren ekonomik değeri olan tarımsal projelerin geliştirilmesi ile Kırsalda yaşayan tarım işletmelerinin refah düzeylerini ve sosyal olanaklarını merkez bölgelerde ikamet edenlere göre artırmak

2. Z34T38 (Zayıf yön 3 ve 4'ü güçlendirecek, tehdit 3 ve 8'i önleyecek strateji)

Ulaşım bağlantıları için iklim ve yer şekillerinin olumsuz etkisini giderecek teknolojik çözümlerle bölge ulaşımının sağlanmasında karayollarından farklı alternatifler oluşturarak; pazarlama sorunlarını azaltmak, işçi bakıcı ve faaliyetlerin sürdürülebilirliği açısından gerekli işgücünü artırmak, tarımsal piyasanın kısa ve orta süreçlerde değişkenliğinin azaltılarak istikrar oluşturmak

3. Z791011T612 (Zayıf yön 7,9,10 ve 11'i güçlendirecek, tehdit 6 ve 12'yi önleyecek strateji)

Çiftçilerin benimsedikleri alışkanlıkları, üretim modelleri ve çeşitleri değiştirme ihtimallerini artırmak (tarımsal yayım faaliyetlerinin yetersizliği), aile işletmelerinin geleneksel duygusunun ön planda tutulması yerine yenilikçi modern bakış açısını yerleştirmek, tarımsal işletmelerin yaş ortalamasını gençler lehine düşürmek ve aile bireylerinin modern teknolojik ve pratik üretim faaliyetleri konusundaki (bilgi, eğitim vd.) eksikliklerin

giderilmesi için; Üniversite, kamu kurumları, özel sektör, tarımsal kooperatif, tarımsal birlik, çiftçiler ve yerel yönetimlerin tarım sektörüne yönelik desteğini artıracak, desteklerin verimli kullanılmasını sağlayacak içerisinde çiftçilerin çocuklarının da yer alacağı tarımsal işletmelerde; çevre, toprak ve doğa bilincinin yüksek olduğu yeni teknoloji, üretim ve pazarlama modellerinin yerinde görülüp inceleneceği yoğun bilimsel gezi ve eğitim faaliyetlerini içeren ortak projelerin desteklenmesi

4. Z81011 T578101112 (Zayıf yön 8, 10 ve 11'i güçlendirecek, tehdit 5,7,8,10,11 ve 12'yi önleyecek strateji)

İlgili üniversite kamu ve özel sektör çalışanlarının çiftçi kooperatifleri ile yoğun bir şekilde sahada ar ge ve proje plan faaliyetlerinde bulunarak gerekli bilgi ve tecrübe paylaşımı ve jeotermal enerjinin tarımsal faaliyetlerde kullanımı yoluyla gerekli girdi maliyetlerini azaltarak arazilerinin amaç dışı kullanımını önleyen, deprem ve fay hattı dahil diğer küresel iklim değişikliği ve doğa koşullarının da etkisini minimize eden modern tarım yöntemleri uygulayarak toprak ve su kaynakları üzerindeki baskıyı azaltmak, tarım sektöründe marka değeri olan, katma değerli ürün üretmek.

5. Z2T9 (Zayıf yön 2'yi güçlendirecek, tehdit 9'u önleyecek strateji)

Tarım arazilerinin parçalı yapı ve küçük aile işletmelerinden oluşmasının etkisini gidermek için kısa vadede kooperatifleşme ve birliklerin teşviki ile uzun vadede arazi toplulaştırılması ve toprak reformu çalışmalarına destek olarak tarım arazilerinin amaç dışı kullanımını önlemek, imar ve altyapı planlarını birliğin politik, sosyal ve ekonomik gücü ile tarım lehine etkilemek.

Strateji GF (Güçlü Yönleri Kullanarak Fırsatları Değerlendirmek)

6. G1 F5 (Güçlü yön 1'i kullanarak fırsat 5'i değerlendirecek strateji)

Kış, doğa/ yayla, kırsal, jeotermal vd. değerleri ile Turizm sektöründe Türkiye'nin sayılı kentlerindedir ve bölgenin büyük bir bölümü yakın zamanda turizm alanı ilan edilmiştir (Kartalkaya Kayak Merkezi ile Karacasu Termal Turizm Merkezi arasında kalan yaklaşık 51 bin 450 hektarlık yeşil alan 'Koroğlu Dağı Kültür Ve Turizm Koruma Ve Gelişim Bölgesi' 22.08.2015 tarihli 29453 sayılı resmi gazetede ilan edilmiştir). Bu bölgelerde uzun yıllar içerisinde uluslararası tur şirketlerinin yatırım yapacağı ve dört ve beş yıldızlı otel sayılarında artış olacağı beklenmelidir, Antalya'da benzer gelişim bölgeleri ilanından 10-30 yıl içerisinde çok büyük gelişmeler olmuştur. Antalya'da turizme uyum sağlamış olan tarım sektörü dikkatle incelenmeli gerekirse ortak çalışmalar yapılmalıdır. Bolu tarım sektöründe yer alan kooperatiflerin bir kısmı bu gelişmeye uygun biçimde turizm sektörüne uyum sağlayacak şekilde organize olmalıdır.

7. G2F15 (Güçlü yön 2'yi kullanarak fırsat 1 ve 5'i değerlendirecek strateji)

Bolu ili Ankara İstanbul gibi anakent illerinin bağlantısını sağlayan yol güzergâhı üzerinde bulunmaktadır, bazı tarımsal üretim kollarının ülkemiz ve bölge için stratejik konuma ve marka değerine sahiptir (beyaz et sektörü, un ve unlu mamulleri, çikolata imalatı, deri ve deri ürünleri) demiryolu havayolu gibi farklı ulaşım hizmetleri yapılabilir durumdadır ve projeleri vardır. Bolunun bu güç desteklenerek bu üretimlerin yapıldığı ve işletmelere periyodik olarak taşındığı ana kırsal yolların iyileştirilmesi dahil demiryolu ve hava yolu ulaşımı bir an önce yapılması için çalışılmalıdır. Turizm alanı ilan edilen kısımların bir an önce ile katma değer sağlaması için de bu ulaşım yolları gerekmektedir.

8. G35F689 (Güçlü yön 3 ve 5'i kullanarak fırsat 6, 8 ve 9'u değerlendirecek strateji)

Tarımsal kooperatifler dernekler ve tarımsal birliklerdeki tecrübeli çiftçiler ile etkin bir şekilde çalışarak Bolu'ya ait markalar oluşturmak, yılın her mevsimi mevcut olan su ve jeotermal kaynaklarını kullanarak ürünlerin bir kısmında üretim yapmak, bir kısmında ise Hollanda modelinde olduğu gibi yakın ve büyük pazarlara al-sat yöntemi ile katma değeri büyük, depolamaya uygun süs bitkileri kesme çiçekler gibi ürünler arz etmek.

9. G11F10 (Güçlü yön 11'i kullanarak fırsat 10'u değerlendirecek strateji)

Bolu ili vadi içerisinde olmasından dolayı güneş geç doğmakta ve erken batmaktadır. Yıllık sıcaklık ortalaması 10,5 °C civarındadır. Bu değer limon gibi büyük oranda depolanan birçok ürün için çok uygundur (Canan, Agar, ve Gundogdu 2015). Büyük pazarlara yakınlığı ana yollar üzerinde olması ile ikliminin bu özelliği birleştiğinde tarımsal ürünlerin doğal depoculuğu için çok önemli bir avantajı söz konusudur. Diğer illerdeki büyük ürün üreticisi kooperatiflerle karşılıklı görüşme ve anlaşmalarla Bolu ovasında büyük depo alanları oluşturulabilir ve bu depoların yönetimi ve ürün pazarlaması için enerji ve lojistik avantajı kullanılmalıdır. Bolu elindeki bu güçlü yönünü kullanarak doğal depoculuk fırsatını yeterince değerlendirebilirse Türkiye'nin bütün depolanan ürünlerinin muhafaza edildiği modern ürün deposu olacak kapasiteye sahiptir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

SWOT analizi sonucunda Bolu ili ile ilgili pek çok bilgi elde edilmiştir. TOWS analizi ise bunu bir ileri aşamaya taşıyarak zayıflıkları giderip tehditleri önlemek ve güçlü yönleri kullanıp fırsatları değerlendirmek üzerine odaklı stratejiler üretilmesine imkân sağlamaktadır. SWOT tan elde edilebilecek önemli dokuz strateji

araştırmacılar tarafından belirlenmiş ve diğerleri ile de bağlantısı olan yani biri yapıldığında diğerine de olumlu etki yapacak üç tanesi öncelikli olarak makalenin yazarları tarafından önerilmiştir. Böylelikle diğer altı stratejinin de konu ile ilgilenenler tarafından incelenmesi için sunulmuştur. Önem sırasına göre Birlik olmak, Turizmi değerlendirmek, Depolama-Lojistik ve Pazarlama ana fikirli bu üç önemli strateji ve dolaylı olarak etkiledikleri stratejiler şunlardır:

5. Z1 T9 (Zayıf yön 1'i güçlendirecek, tehdit 9'u önleyecek strateji)

Tarım arazilerinin parçalı yapı ve küçük aile işletmelerinden oluşmasının etkisini gidermek için kısa vadede kooperatifleşme ve birliklerin teşviki ile uzun vadede arazi toplulaştırılması ve toprak reformu çalışmalarına destek olarak tarım arazilerinin amaç dışı kullanımını önlemek, imar ve altyapı planlarını birliğin politik, sosyal ve ekonomik gücü ile tarım lehine etkilemek. Bu stratejinin dolaylı olarak etkilediği stratejiler: 1,3 ve 4

6. G1 F5 (Güçlü yön 1'i kullanarak fırsat 5'i değerlendirecek strateji)

Kış, doğa/ yayla, kırsal, jeotermal vd. değerleri ile Turizm sektöründe Türkiye'nin sayılı kentlerindedir ve bölgenin büyük bir bölümü yakın zamanda turizm alanı ilan edilmiştir (Kartalkaya Kayak Merkezi ile Karacasu Termal Turizm Merkezi arasında kalan yaklaşık 51 bin 450 hektarlık yeşil alan 'Koroğlu Dağı Kültür Ve Turizm Koruma Ve Gelişim Bölgesi' 22.08.2015 tarihli 29453 sayılı resmi gazetede ilan edilmiştir). Bu bölgelerde uzun yıllar içerisinde uluslararası tur şirketlerinin yatırım yapacağı ve dört ve beş yıldızlı otel sayılarında artış olacağı beklenmelidir, Antalya'da benzer gelişim bölgeleri ilanından 10-30 yıl içerisinde çok büyük gelişmeler olmuştur. Antalya'da turizme uyum sağlamış olan tarım sektörü dikkatle incelenmeli gerekirse ortak çalışmalar yapılmalıdır. Bolu tarım sektöründe yer alan kooperatiflerin bir kısmı bu gelişmeye uygun biçimde turizm sektörüne uyum sağlayacak şekilde organize olmalıdır. Bu stratejinin dolaylı olarak etkilediği stratejiler: 2 ve 7

9. G11 F10 (Güçlü yön 11'i kullanarak fırsat10'u değerlendirecek strateji)

Bolu ili vadi içerisinde olmasından dolayı güneş geç doğmakta ve erken batmaktadır. Yıllık sıcaklık ortalaması 10,5 °C civarındadır. Büyük pazarlara yakınlığı ana yollar üzerinde olması ile ikliminin bu özelliği birleştiğinde tarımsal ürünlerin doğal depoculuğu için çok önemli bir avantajı söz konusudur. Diğer illerdeki büyük ürün üreticisi kooperatiflerle karşılıklı görüşme ve anlaşmalarla Bolu ovasında büyük depo alanları oluşturulabilir ve bu depoların yönetimi ve ürünlerin pazarlaması için enerji ve lojistik avantajı kullanılmalıdır. Bolu elindeki bu güçlü yönünü kullanarak doğal depoculuk fırsatını yeterince değerlendirebilirse Türkiye'nin bütün depolanan ürünlerinin muhafaza edildiği modern bir ürün deposu olacak kapasiteye sahiptir. Bu strateji dolaylı olarak 7 ve 8'inci stratejileri de olumlu olarak etki edeceği düşünülmektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Makale yazarları aralarında herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyan Özeti: Yazarlar makaleye eşit oranda katkı sağlamış olduklarını beyan ederler.

YAZAR ORCID NUMARALARI

Faruk ÇETİN <https://orcid.org/0000-0002-9469-9005>

İhsanCANAN <https://orcid.org/0000-0002-7694-9859>

KAYNAKLAR

- Acıbuca, V., Doğan, Y., (2022). Midyat/Mardin İlçesinde Tarımsal Faaliyetlerin SWOT Analizi. Bahri Dağdaş Bitkisel Araştırma Dergisi, 11 (2), 173179.
- Akşit Aşık, N., (2016). Gazipaşa'nın Tarım Turizmi (Agroturizm) Potansiyelinin Değerlendirilmesi: SWOT Analizi. Journal of International Social Research, 9(42).
- Anonim, (2023a). Tarım Kanunu, 18.06.2006, No: 5488, sayı: 26149, Cilt: 45
- Anonim, (2023b). <https://bolu.ktb.gov.tr>, Ulaşım: 27.04.2023, 03:01
- Anonim, (2023c). Bolu Tarım İl Müdürlüğü/ Arşiv/Tarımsal Brifing, 2022
- Armstrong, J. S. (1982). The value of formal planning for strategic decisions: Review of empirical research. Strategic Management Journal, 3(3), 197-211.
- Arslan, Ö., (2018). Muş İli Özelinde Doğal Tarım ve Hayvancılığa Dayalı Sürdürülebilir Bir Ekonomik Gelişim. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6 (1), 7590
- Ataseven, Y., (2016). Türkiye'de Tarımsal Destekleme Politikaları: Genel Bakış ve Güncel Değerlendirmeler. Çiftçi ve Köy Dünyası Dergisi. 375. 5459.

- Aygün, G., Akbulak, C. (2017). Ardahan İli Organik Hayvancılık Potansiyelinin Değerlendirilmesi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi , (53) , 144161
- Bayramoğlu, Z., Oğuz, C., Arısoy H., Karakayacı, Z., (2014). Türkiye’de Uygulanan Tarımsal Desteklerin Tarım İşletmelerinin Ekonomik Sürdürülebilirliğine Etkisi: Konya İli Örneği. TÜBİTAK Program Kodu: 1002. ProjeNo:113K455.https://www.researchgate.net/publication/338864257_Turkiye'de_Uygulanan_Tarimsal_Desteklerin_Tarim_Isletmelerinin_Ekonomik_Surdurulebilirliğine_Etkisi_Konya_Ili_Ornegi. Erişim tarihi:28.04.2023
- Benzaghta, M. A., Elwalda, A., Mousa, M. M., Erkan, I., & Rahman, M. (2021). SWOT analysis applications: An integrative literature review. *Journal of Global Business Insights*, 6(1), 55-73.
- Bilgin, İ., Medeni, T. D. (2023). Tarımsal Hizmet Sunumunun Dijitalleştirilmesine Yönelik SWOT Analizi: Tarım ve Orman Bakanlığı ile KAYSIS Bağlantısallığı. *Kamu Yönetimi ve Teknoloji Dergisi*, 4 (2) , 189217
- Canan, İ., Agar, I. T., Gundogdu, M., (2015). Farklı Depo Koşullarında Muhafaza Edilen Kütdiken Limon (Citrus lemon L.) Çeşidinde Bazı Kalite Kriterlerinin Dönemsel Değişimi. *Yuzuncu Yil University Journal Of Agricultural Sciences* 25(3): 319–30.
- Çakar, H., Köse, M., Saraçoğlu, A., Ö. (2023). İzmir İli Bayındır İlçesi Peyzaj Özelliklerinin Eko turizm Olanakları Açısından Değerlendirilmesi. *Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi*, 10 (1) , 768.
- Doğan, Z., Arslan, S. ve Berkman, A.N., (2015), Türkiye’de Tarım Sektörünün İktisadi Gelişimi ve Sorunları: Tarihsel Bir Bakış. *Niğde Üniversitesi, İİBF Fakültesi Dergisi*, C.8, S.1, (2941).
- Emir, G., (2012). Bartın ve Çevresi Kırsal Turizminin SWOT Analizi. *Mesleki Bilimler Dergisi (MBD)* , 1 (1) , 5056.
- Erbil, E., Taş, T., (2020) Yağlı Tohumlu Bitkiler Tarımının ve Yağ Sektörünün SWOT Analizi ile Değerlendirilmesi: GAP Bölgesi Örneği, *Geleceğin Dünyasında Bilimsel ve Mesleki Çalışmalar*, 2020.
- Ersoy, Y., Tehçi, A., Ersoy, B., (2018) Kırsal Turizm Potansiyelinin SWOT Analizi İle Değerlendirilmesi: Yozgat İli Örneği. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11 (1), 649664
- Güven, B., Kaygın, E., (2015). Adıyaman İli SWOT Analizi. *Veritas Akademi*, ISBN: 9786054266
- Kansız, N., Acuner, Ş., Yavuz, M. A., (2008), Çay Sektörü SWOT Analizi, *Milli Prodüktivite Merkezi Raporu*, Haziran 2008.
- Kan, M., Gülçubuk, B., Kan, A., Küçükçongar, M., Küçükçongar, M., (2010). Coğrafi İşaret Olarak Karaman Divle Tulum Peyniri. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2010 (2), 15-23. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kmusekad/issue/10217/125586>
- Polat, P., Ekinci, F. S., (2022). Optimal Tarım Alanlarının Planlanması Sürecinde SWOT Analizi Kullanımına Bir Örnek: Erzincan Ovası. *Mavi Atlas*, 10 (2) , 532545.
- Robinson, R. B., & Pearce, J. A. (1988). Planned patterns of strategic behavior and their relationship to business-unit performance. *Strategic Management Journal*, 9(1), 43-60.
- Sav, O., Sayın, C., (2015). Sebze Tohumculuk Sektörünün SWOT Analizi ile İncelenmesi: Antalya İli Örneği. *Tarım Ekonomisi Araştırmaları Dergisi*, 1 (1) , 1728
- Seki, İ., Biler, T., (2016). Büyük Baş Hayvan İşletmelerine Yönelik SWOT Analizi: Biga örneği. *ÇOMÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 4(1), 5159.
- Taş, B., (2011). Tarım Alanlarının Planlaması Sürecinde SWOT Analizi Kullanımına Bir Örnek: Sandıklı İlçesi. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 9 (2) , 189208.
- Unakıtan, G., Başaran, B., (2018). Genç Çiftçi Projesinin Başarısı İçin Bir Öneri: Genç Çiftçi Kooperatifleri, *Balkan and Near Eastern Journal of Social Sciences* *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 2018: 04 (02).
- Wehrich, H., (1982). “The TOWS matrix—A tool for situational analysis”. *Long Range Planning* 15(2): 54–66.